DOI https://doi.org/10.32689/2786-7161-2026-2-8
УДК 616.31; 617.52-089

ВАЖЛИВІСТЬ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПОНЯТЬ «ВІДСУТНІСТЬ ЗУБІВ», «АДЕНТІЯ», «ВТРАТА ЗУБІВ» В КЛІНІЧНІЙ, НАУКОВО-ОСВІТНІЙ ТА КОМУНІКАЦІЙНІЙ ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ СТОМАТОЛОГА-ОРТОПЕДА

Клочан С. М., Паливода І. І.

THE IMPORTANCE OF TERMINOLOGICAL DIFFERENTIATION BETWEEN THE CONCEPTS OF «EDENTULOUS», «ANODONTIA», «TOOTH LOSS» IN THE CLINICAL, SCIENTIFIC, EDUCATIONAL, AND COMMUNICATION PRACTICE OF A PROSTHODONTIST

Svitlana Klochan, Igor Palyvoda

Анотація

Актуальність. *Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню та практичній значущості чіткого розмежування базових понять стоматологічної номенклатури – «відсутність зубів», «адентія», «втрата зубів» – у структурі діяльності лікаря стоматолога-ортопеда. Досліджено, що використання цих термінів як синонімів створює небажану клінічну, дидактичну та наукову двозначність.* ***Мета роботи:*** *встановити етимологічний зміст дефініцій «відсутність зубів», «адентія» та «втрата зубів», теоретично обґрунтувати та критично проаналізувати доцільність їх диференційованого використання у професійному дискурсі стоматолога-ортопеда: діагностичному, науково-освітньому та комунікативному процесах.* ***Методологія:*** *Ретроспективне вивчення та аналіз академічної літератури – підручників, навчальних посібників рекомендованих для навчання студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів монографій нормативно-директивних правових документів – протоколів надання медичної стоматологічної допомоги (2007 р), відкритих електронних ресурсів – багатомовних словників: Open L, Glosbe, термінологічного глоссарію ортопедичної стоматології, Міжнародної класифікації хвороб одинадцятого перегляду (ICD-11).* ***Результати:*** *У роботі проаналізовано етимологію, переклад та смислове значення кожного поняття: «відсутність зубів» розглянуто як констатуючий узагальнюючий термін, «адентія» – як вроджена аномалія кількості зубів, «втрата зубів» – набутий патологічний стан з причини травми, ускладнень карієсу, захворювань пародонту.* ***Висновки:*** *теоретичний аналіз академічних наукових джерел, нормативних документів, глоссаріїв, Міжнародної класифікації хвороб підкреслив важливість чіткого термінологічного розмежування та коректного використання термінів «відсутність зубів», «адентія», «втрата зубів». Важливість термінологічної диференціації має три ключові аспекти: клінічний – для точності діагностики та кодування захворювань; освітньо-науковий – з метою формування клінічного мислення у студентів та релевантності медичної статистики і комунікаційний – з метою ефективної взаємодії між суміжними спеціалістами та у системі «лікар-пацієнт». Впровадження стандартизованих дефініцій є критично важливим для розвитку доказової ортопедичної стоматології.*

Ключові слова: *термінологічна диференціація, відсутність зубів, адентія, втрата зубів, стоматологічна освіта, клінічна комунікація, клінічне мислення, релевантна статистика, доказова стоматологія.*

Abstract

Background. *The article is devoted to the theoretical substantiation and practical significance of a clear differentiation between the core concepts of dental nomenclature–»edentulous», «anodontia», and «tooth loss»-within the structure of a prosthodontist's professional practice. It has been established that the interchangeable use of these terms creates a certain clinical, didactic, and scientific ambiguity.* ***Purpose of the work.*** *To establish the etymological meaning of the definitions «edentulous», «adontia», and «tooth loss», and to theoretically substantiate and critically analyze the appropriateness of their differentiated use within the professional discourse of a prosthodontist, namely in diagnostic, scientific-educational, and communication processes.* ***Methodology.*** *A retrospective review and analysis of academic literature, including textbooks and study guides recommended for training students of dental faculties at higher medical educational institutions, monographs, and regulatory/directive legal documents–specifically, protocols for the provision of dental care (2007). Open electronic resources were also analyzed, including multilingual dictionaries (Open L, Glosbe), the terminological glossary of prosthodontics, and the International Classification of Diseases, Eleventh Revision (ICD-11).* ***Results.*** *The paper analyzes the etymology, translation, and semantic meaning of each concept. «edentulous «is considered a factual, generalized term; «anodontia» is defined as a congenital anomaly in the number of teeth; and «tooth loss» is categorized as an acquired pathological condition resulting from trauma, caries complications, or periodontal diseases.* ***Conclusions.*** *A theoretical analysis of academic scientific sources, regulatory documents, glossaries, and the International Classification of Diseases has highlighted the importance of clear terminological distinction and the correct use of the terms «edentulous», «anodontia», and «tooth*

© Клочан С. М., Паливода І. І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

loss». The importance of this terminological differentiation encompasses three key aspects: clinical (for accuracy in diagnosis and disease coding), educational-scientific (aimed at developing clinical reasoning in students and ensuring the relevance of medical statistics), and communication (aimed at fostering effective interaction between related specialists and within the «doctor-patient» system). The implementation of standardized definitions is critical for the advancement of evidence-based prosthodontics.

Key words: *terminological differentiation, edentulous, anodontia, tooth loss, dental education, clinical communication, clinical reasoning, relevant statistics, evidence-based dentistry.*

1. Вступ

Професійна мова клінічної стоматології є основним інструментом, що пов'язує академічну освіту, практичну діяльність та просвітню роботу з пацієнтами. Медична термінологія виступає універсальним засобом комунікації, що забезпечує точність передачі інформації у сфері охорони здоров'я, науковій діяльності. Тому її коректне використання є критично важливим. Медичні терміни чітко окреслюють спеціальні поняття, що дозволяє уникнути двозначності при діагностичному процесі, веденні медичної документації, укладання клінічних протоколів та настанов. Термінологія допомагає систематизувати складні науково-інформаційні знання та структурувати їх в класифікації. Зрештою, термінологічна точність визначає стратегію лікування.

Коректне використання термінології є необхідною умовою для належної професійної відповідальності та запобігання небезпечних помилок в діагностичному та лікувальному процесах. Знання «мови медицини» дозволяє фахівцю стати невід'ємною частиною медичної команди та ефективно взаємодіяти з колегами. Більшість термінів мають латинське або грецьке походження, це створює єдиний зрозумілий простір для лікарів у всьому світі.

Нерідко у професійній стоматологічній літературі та комунікаціях зустрічається використання термінів «відсутність зубів», «адентія» та «втрата зубів» в однаковому діагностичному смисловому контексті, тобто в якості синонімів, що створює суттєву клінічну, дидактичну та наукову двозначність.

Мета роботи: встановити етимологічний зміст дефініцій «відсутність зубів», «адентія» та «втрата зубів», теоретично обґрунтувати та критично проаналізувати доцільність їх диференційованого використання у професійному дискурсі стоматолога – ортопеда: діагностичному, науково-освітньому та комунікативному процесах.

2. Матеріал та методи

Ретроспективне вивчення та аналіз академічної літератури – підручників, навчальних посібників рекомендованих для навчання студентів стоматологічних факультетів вищих медичних навчальних закладів [1, 5, 7, 8] монографій [4, 14] нормативно-директивних правових документів – протоколів надання медичної стоматологічної допомоги, 2007 [6], відкритих електронних ресурсів – багатомовних словників: OpenL [13] Glosbe [10], термінологічного глосарію ортопедичної стоматології [9], Міжнародної класифікації хвороб одинадцятого перегляду (МКХ-11) [15] з метою встановлення етимології та теоретичного обґрунтування доцільності диференційованого використання термінів «відсутність зубів», «вторинна адентія», «втрата зубів» в професійному дискурсі стоматолога-ортопеда.

3. Результати та їх обговорення

Академічні джерела – підручники та навчальні посібники, рекомендовані для навчання студентів стоматологічних факультетів [1, 2, 3, 4], монографії [4, 14] надають чітку понятійну диференціацію патологічних станів, що характеризують відсутність зубів, згідно їх причин та механізмів. «Адентія» – термін який описує вроджений стан, аномалію числа зубів з причини відсутності зачатків (первинна) або їх загибелі (вторинна/набута) через вплив температурного, радіаційного, травматичного чинників. Відсутність від 1 до 3 зубів є частковою адентією, більше 4 зубів – чисельною, а відсутність всіх зубів – повною, яка є проявом системних генетичних захворювань, наприклад синдрому ектодермальної дисплазії [2, 4, 8].

Закордонні джерела, говорячи про агенезію зубів, використовують терміни: «анодонтія» як повну вроджену відсутність зубів, «олігодонтія» – чисельну відсутність зубів, яка зустрічаються рідко і асоціюється із системною аномалією – ектодермальною дисплазією, «гіподонтія» – відсутність лише декількох зубів, яка зустрічається часто, до прикладу: вроджена відсутність третього моляра/-ів, бокового різця, другого премоляра [11, 14].

«Втрата зубів» – термін, згідно вітчизняних академічних джерел, який позначає патологічний стан, що характеризується відсутністю зубів з причини травми, ускладнення карієсу та захворювання пародонту [1, 5, 7]. (таб.1).

В «Протоколах надання медичної допомоги: стоматологія, ортодонтія» Міністерства охорони здоров'я України (2007) термін

Таблиця 1

	АДЕНТІЯ	**ВТРАТА ЗУБА/-ІВ**
Бетельман А. С. та ін., 1972	Адентія – аномалія числа зубів, дефект розвитку при якому відсутні зачатки зубів: повна неповна	Втрата зуба/-ів через карієс та його ускладнення, травми зубів, хвороби пародонту: часткова повна (беззуба щелепа/-и)
Криштаб С. Й., 1986	Адентія – відсутність фолікула зуба: часткова повна	Часткова адентія (в контексті втрати зубів), втрата зубів
Фліс П. С. та ін., 2007 Дорошенко С. І. та ін.,2024	Адентія: первинна – аномалія кількості зубів через вроджену відсутність зачатків вторинна (набута) – відсутність зачатків внаслідок їх руйнування в результаті температрного впливу або радіаційного впливу, травми часткова – відсутні окремі зуби від 1 до 3 чисельна – від 4 та більше повна	
Рожко М. М. та ін., 2013	Адентія – вроджена відсутність зачатків зубів, яка характеризується зменшенням кількості зубів у зубній дузі або повною їх відсутністю: повна множинна часткова (адентія поодиноких зубів)	Дефекти зубних рядів Повна відсутність зубів Повна втрата зубів
W. R. Proffit, H. W. Fields, D. M. Sarver 5th edition, 2012р. M. J. Meade, C. W. Dreyer, 2023 р	Генетичні аномалії розвитку зубів (агенезія зубів): Анодонтія – повна вроджена відсутність зубів Олігодентія – вроджена відсутність багатьох, але не всіх зубів. Гіподентія – відсутність лише декількох зубів.	

«адентія» вживається в значенні як вродженої аномалії кількості зубів, так і в значенні втрати зубів через травму, ускладнення карієсу, захворювань пародонту – «адентія вторинна часткова», «адентія вторинна повна», крім різні патологічні стани мають однакове кодування [6] (табл 2). Це не узгоджується з академічними джерелами, оскільки «вторинна адентія» – термін, що описує відсутність зубів через загибель зачатків [2, 4, 8].

Для з'ясування походження терміну «адентія» використали програмне забезпечення для перекладу на основі штучного інтелекту OpenL Translate в якому зазначено, що термін «adentia» в академічних словниках відсутній [13]. В старогрецькій мові ж існувало слово «ἀνώδους» («ἀνώ» – «відсутній», «δους» – «зуб»), що означає «беззубий» . Багатомовний онлайн-словник Glosbe Ukrainian – Latin – English слово «беззубий» перекладає латиною як «edentulus» англійською – «edentulous» /i'dɛnʧələs/ [9, 10]. Таким чином, латинське «edentulus», англійське «edentulous» має український відповідник «відсутність зубів» – узагальнюючий термін, який констатує відповідний факт без прив'язки до причин та механізмів [9, 10]. Тому вищенаведений термін некоректно використовувати як синонім нозологій у медичній документації, а лиш для характеристики морфологічних змін, як от: «беззуба щелепа», «беззуба ділянка», тощо.

Аналіз Міжнародної класифікації хвороб (МКХ-11) підтверджує, що дефініції «адентія» і «втрата зубів» позначають різні патологічні стани, мають різне кодування та не є термінологічними синонімами [15], (таб. 3).

МКХ-11 перегляду від 2024 року надає тлумачення структурним аномаліям розвитку зубів і тканин пародонта (LA30):

LA30.0 Анодонтія (Anodontia) – це генетичне захворювання, яке зазвичай характеризують як відсутність усіх зубів, як тимчасових, так і постійних що надзвичайно рідко зустрічається в чистому вигляді без будь-яких супутніх аномалій.

LA30.1 Гіподонтія (Hypodontia) – це генетичне захворювання проявляється відсутністю одного або кількох (менше 6) постійних зубів без системних порушень.

LA30.2 Олігодонтія (Oligodontia) – генетичний стан, що характеризується розвитком

Таблиця 2

	Вжито термін в значенні «аномалія числа зубів»	**Вжито термін в значенні «втрата зубів»**
МОЗ України Протоколи надання медичної допомоги Стоматологія терапевтична, ортопедична, хірурічна, дитяча; Ортодонтія, 2007	Розділ «Ортодонтія» К 00.0 (код згідно МКХ-10) Адентія Визначення: вроджена відсутність зачатків зубів, яка характеризується зменшенням кількості зубів в зубній дузі або повною їх відсутністю. Клінічні форми: повна адентія, чисельна (множинна) адентія, часткова адентія (адентія поодиноких зубів) Діагностичні критерії: наявність вродженої відсутності зубів у батьків та близьких родичів	Розділ «Ортопедична стоматологія» К 00.0 (код згідно МКХ-10) Адентія часткова вторинна, без визначення Клінічна форма – включений/-і або кінцевий/-і дефект зубного ряду. Неускладнена або ускладенена деформацією зубних дуг Адентія повна вторинна клінічна форма – адентія повна вторинна

Таблиця 3

МКХ-11	**LA30.0 Адентія (LA30.0 Anodontia)**	**DA0A.1 Втрата зубів (DA0A.1 Loss of teeth)**
Клас	20 Аномалії розвитку (20 Developmental anomalies)	13 Хвороби травної системи (13 Diseases of the digestive system)
Підклас	Структурні аномалії розвитку обличчя, рота або зубів (Structural developmental anomalies of the face, mouth or teeth)	Захворювання або розлади орофаціальної системи (Diseases or disorders of orofacial complex)
Група	LA30 Структурні аномалії розвитку зубів та тканин пародонту (LA30 Structural developmental anomalies of teeth and periodontal tissues)	DA0A Деякі уточнені захворювання зубів або опорних структур (DA0A Certain specified disorders of teeth or supporting structures)
Підгрупа	LA30.0 Анодонтія (Anodontia) LA30.1 Гіподонтія (Hypodontia) LA30.2 Олігодонтія (Oligodontia)	DA0A.1 Втрата зубів внаслідок нещасного випадку, видалення або локального захворювання пародонту (DA0A.1 Loss of teeth due to accident, extraction or local periodontal disease) Синоніми: набута відсутність зубів набута відсутність одного зуба набута відсутність кількох зубів втрата довжини зубної дуги через втрату постійних зубів

меншої кількості зубів, ніж зазвичай. Діагноз олігодонтія зазвичай ставиться у випадках відсутності більше шести зубів [15].

Натомість, втрата зубів DA0A.1, згідно МКХ-11, – це набутий патологічний стан, який характеризується відсутністю зубів внаслідок нещасного випадку, видалення або локального захворювання пародонту і згідно класифікатора має синоніми: набута відсутність зубів, набута відсутність одного зуба, набута відсутність кількох зубів, втрата довжини зубної дуги через втрату постійних зубів [15].

Розрізняти ці два терміни і відповідно патологічні стани, які вони описують, розуміючи патогенез, морфологічні зміни, прогноз важливо не лише в контексті діагностики, а й плануванні реабілітаційних заходів. До прикладу, вибір між імплантацією та протезуванням при адентії та втраті зубів має суттєві клінічні відмінності через стан кістки та вік пацієнта. При адентії кісткова тканина, де ніколи не був сформований зуб від народження, недорозвинута, з ознаками гіпоплазії. Це значно ускладнює протезування або імплантацію, оскільки бракує об'єму кісткової тканини [3, 4]. При втраті ж зубів кісткова тканина, яка до видалення зуба мала повноцінний об'єм, після видалення зуба атрофується з часом. Тому, при вчасному проведенні імплантації та протезуванні прогноз зазвичай сприятливий як для функціонування конструкції імплантат-коронка так і для збереженості кісткової тканини щелеп [12].

Підсумовуючи вищенаведене слід зазначити, що «відсутність зубів» – узагальнюючий констатуючий термін, натомість не є нозологічною одиницею, а отже, в медичній документації не може вказуватись як діагноз. «Адентія» – вроджена, генетично детермінована аномалія кількості зубів, яка

є нозологією / діагнозом і має відповідне кодування в МКХ-11. «Втрата зубів» – набутий патологічний стан з причини травми, ускладнень карієсу, захворювань пародонту, кодується МКХ-11, а отже, вказується в медичний документації, як діагноз.

4. Висновки

Теоретичний аналіз академічних наукових джерел, нормативних документів, глосаріїв, Міжнародної класифікації хвороб підкреслив важливість чіткого термінологічного розмежування та коректного використання термінів «відсутність зубів», «адентія», «втрата зубів». Важливість термінологічної диференціації має три ключові аспекти: клінічний – для точності діагностики та кодування захворювань; освітньо-науковий – з метою формування клінічного мислення у студентів та релевантності медичної статистики і комунікаційний – з метою ефективної взаємодії між суміжними спеціалістами та у системі «лікар-пацієнт». Впровадження стандартизованих дефініцій є критично важливим для розвитку доказової ортопедичної стоматології.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не має конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання штучного інтелекту. Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту при створенні представленої роботи.

Внесок авторів

Клочан С. М.: концептуалізація дослідження, визначення наукової проблематики та дослідницьких завдань, розроблення методології, аналіз теоретичних і практичних аспектів соціальної комунікації, формування основних положень і висновків, підготовка та змістовне редагування рукопису, перевірка наукових результатів, затвердження остаточної редакції.

Паливода І. І.: опрацювання джерельної бази та емпіричного матеріалу, аналіз медійних і журналістських практик, участь у формуванні дослідницьких висновків, підготовка та змістовне редагування відповідних частин рукопису, перевірка фактичних даних і джерел, затвердження остаточної редакції.

Автори зробили рівноцінний науковий внесок.

REFERENCES

1. Бетельман, А. І., Позднякова, А. І., Мухіна, А. Д., & Александрова, Ю. М. (1972). *Ортопедична стоматологія дитячого віку* (2-ге вид.). Здоров'я.

2. Дорошенко, С. І., Біда, В. І., Зволінська, А. М., Івлєва, Ю. В., & Кульгінський, Є. А. (2006). Генетичні аспекти адентії та проблеми її діагностики. *Український стоматологічний альманах*, (*5*), 67.

3. Дорошенко, С. І., Івлєва, Ю. В., Кульгінський, Є. А., & Саранчук, О. В. (2007). Проблеми лікування та соціальної реабілітації дітей, хворих на адентію. *Український стоматологічний альманах*, (*2*), 60–61.

4. Дорошенко, С. І., Круть, А. Г., Кульгінський, Є. А., & Стороженко, К. В. (2024). *Синдромальна патологія в ортодонтичній практиці*. ТОВ «Україна».

5. Криштаб, С.Й. (1986) *Ортопедична стоматологія*. Вища школа.

6. Міністерство охорони здоров'я України. (2007). *Протоколи надання медичної допомоги стоматологія : терапевтична, ортопедична, хірургічна; ортодонтія*. Медінформ.

7. Рожко, М. М., Попович, З. Б., Куроєдова, В. Д., Михайленко, Т. М., Палійчук, І. В., Орнат, Г. С., Пелехан, Л. І., Парасюк, Г. З., Кіндрат, Г. В., Гаврилів, Г. М., Косенко, С. В., Безвушко, Є. В., Децик, І. З., Лабунець, В. А., Дієва, Т. В., Косенко, К. М., Галич, Л. Б., Біда, В. І., & Павленко, О. В. (2013). *Стоматологія* (М. М. Рожко, Ред.; Кн. 1). Медицина.

8. Фліс, П. С., Омельчук, М. А., Ращенко, Н. В., Скрипник, І. Л., Тріль, С. І., & Леоненко, Г. П. (2007). *Ортодонтія*. Нова Книга.

9. Academy of Prosthodontics. (2023). The glossary of prosthodontic terms: Tenth edition. *The Journal of Prosthetic Dentistry*, *130*(4S), e7–e126. doi.org/10.1016/j.prosdent.2023.03.002

10. Glosbe. (n.d.). Edentulus. In *Latin-English dictionary*. Retrieved May 11, 2026, from https://glosbe.com/la/en/edentulus

11. Meade, M. J., & Dreyer, C. W. (2023). Tooth agenesis: An overview of diagnosis, aetiology and management. *The Japanese dental science review*, *59*, 209–218. doi.org/10.1016/j.jdsr.2023.07.001

12. Menchini-Fabris, G. B., Toti, P., Crespi, G., Covani, U., Furlotti, L., & Crespi, R. (2020). Effect of Different Timings of Implant Insertion on the Bone Remodeling Volume around Patients' Maxillary Single

Implants: A 2–3 Years Follow-Up. *International journal of environmental research and public health*, *17*(18), 6790. doi.org/10.3390/ijerph17186790

13. OpenL. (n.d.). *Online dictionary*. Retrieved May 11, 2026, from https://openl.io/uk

14. Proffit, W. R., Fields, H. W., & Sarver, D. M. (2012). *Contemporary orthodontics* (5th ed.). Elsevier.

15. World Health Organization. (2019). International statistical classification of diseases and related health problems (11th ed.). https://icd.who.int/

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Svitlana Klochan
Candidate of Medical Sciences, Associate Professor at the Department of Orthopedic Dentistry, Digital Technologies, and Implantology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
klochan.svitlana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9621-7356

Ihor Palyvoda
Candidate of Medical Sciences, Associate Professor at the Department of Orthopedic Dentistry, Digital Technologies, and Implantology
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
klochan.svitlana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9621-7356

Клочан Світлана Миколаївна
кандидат медичних наук, доцент кафедри ортопедичної стоматології, цифрових технологій та імплантології
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
klochan.svitlana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9621-7356

Паливода Ігор Іванович
кандидат медичних наук, доцент кафедри ортопедичної стоматології, цифрових технологій та імплантології
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика
dr.igorstom@yahoo.com
0000-0002-2578-5444

Дата надходження статті: 28.04.2026
Дата надходження виправленої версії статті: 27.05.2026
Дата прийняття статті: 10.06.2026
Дата публікації статті: 02.11.2026